

УДК 371.011

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРЕДМЕТУ «МУЗИКА» В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Василинка М.І.

У статті розкрито і науково обґрунтовано розуміння толерантності як одного з ключових принципів полікультурного освітнього простору. Визначено, що музичне мистецтво є одним із засобів виховання толерантності молодших школярів, оскільки воно здатне за допомогою емоційної дії та рефлексії впливати на особистісне відношення однієї людини до іншої.

Ключові слова: полікультурність, толерантність, толерантність молодших школярів, музичне мистецтво.

У зв'язку із глобалізацією, масштабами міграційних явищ і проблемами мультикультуралізму перед багатьма співтовариствами, що представляють різні культури та вірування, постає питання про те, щоб навчитися жити разом. Держава має формувати суспільство, яке складається з особистостей, що однією з цінностей визначають готовність до міжкультурних контактів та діалогу, який спирається на принципи толерантності [2, с.14].

Тривалий час науковці прагнуть подолати непорозуміння, що виникають під час спілкування людей різних національностей. Тому шукають шляхи для зближення культур та соціальних спільнот. Проблеми виховання толерантності присвячено дослідження багатьох науковців. Ними це поняття визначається як принцип правового, соціально-політичного аспекту (М.Мчедлов), певна філософія (В.Лекторський), категорія відносин (О.Клепцова, В.Маралов, В.Сітаров, О.Соколова, Г.Солдатова), толерантна свідомість (О.Асмолов, О.Газман, О.Грива, О.Кондаков, О.Насиновська), пізнавальна стратегія (А.Коржуев, Н.Кудзієва, В.Полков, М.Поташник), основа свободи, поваги до прав іншої людини, терпимість, ненасильство, культура компромісу, діалог, особистісна або суспільна характеристика, яка припускає усвідомлення того, що світ і соціальне середовище багатомірні (В.Тішков) [1, с.22].

Більшість учених таким шляхом сьогодні вбачають виховання толерантності, яка є запорукою діалогу культур. Здійснити таке виховання можливо через полікультурну освіту, оскільки вона сприяє формуванню у людини поліфонічного сприйняття світу і культивує толерантність як моральний ідеал та норму поведінки.

Мета статті – з'ясувати можливості музичного мистецтва у вихованні толерантності молодших школярів в умовах полікультурного простору.

Словник іншомовних слів тлумачить «толорантність» як терпимість до думки іншого та до іншого віросповідання. Варто наголосити, що поняття «толорантність» у різних мовах відрізняється і смисловими відтінками: в англійській мові толорантність – «готовність і здатність без протесту сприймати особистість або річ»; у французькій – «повага свободи іншого, його способу мислення, поведінки, політичних та релігійних поглядів»; у китайській – уміння «дозволяти, допускати, проявляти великодушність до інших; в арабській – «прощення, м'якість, співчуття, терпіння», у персидській – «терпіння, терпимість, стійкість, готовність до при-

мирнення» [4, с.227].

На підставі аналізу психолого-педагогічних джерел поняття «толорантність молодшого школяра» визначається як потреба й готовність учня початкових класів до конструктивної взаємодії з однолітками незалежно від національної, соціальної, релігійної приналежності; прийняття, розуміння та інтерес до культури і традицій різних народів.

Сензитивність молодшого шкільного віку щодо виховання толорантності зумовлена тим, що з приходом дитини до школи починає складатися взаємодія між учнями, які є представниками різних мікросоціумів із певним життєвим досвідом, що впливає на загальний розвиток особистості; змінюється співвідношення нервових процесів збудження і гальмування, що виступає основою для формування самоконтролю, свідомої регуляції поведінки. Саме в цьому віці продуктивно відбувається оволодіння регіональною культурою у зв'язку з активним формуванням характеру, установок, стереотипів поведінки і мислення, світогляду особистості.

Характерними віковими особливостями вияву толорантності у молодших школярів є відвертість, справедливе відношення до іншого, а також вираження співчуття і бажання надати допомогу. Відвертість у молодших школярів виявляється вибірково, разом зі справедливістю у відносинах між ними. Учням властиві відносини за принципом панування-підкорення і завуальованого керівництва, співчуття і бажання надати допомогу іншому виявляються не завжди. Молодшим школярам властива слабка довільність поведінки, емоційність, імпульсивність, невміння контролювати свої дії, що нерідко призводить до небажаних наслідків у відносинах між однолітками.

Одним із важливих засобів виховання толорантності молодших школярів є музичне мистецтво. У роботах С.Бекіної, О.Радиної, Є.Соковіної підкреслюється, що в процесі сприймання музики у молодших школярів розвивається здібність до співпереживання іншій людині. Мистецтво відображає ідеї гармонійного існування різного в єдиному, віддзеркалення багатства гармонійного поєднання індивідуальних виявів. Музичне мистецтво здатне через емоційну дію і рефлексію впливати на особистісне відношення людини до оточуючої дійсності [3, с.234].

Використовуючи мистецтво як основний чинник виховання толорантності у молодших школярів, педагог враховує вікові особливості учнів: інтерес до різних видів мистецтва, вміння передавати свої життєві враження художніми образами, диференціювати твори за характером; відкритість учнів початкової школи до сприймання художніх творів, їхню емоційну мобільність та готовність з насолодою виконувати творчі завдання; концентрацію на пізнанні свого внутрішнього світу, а отже, використанні мистецтва як засобу духовного становлення, що проходить шлях від почуттєвого сприймання до осмислених естетичних дій; усвідомлення того, що мистецтво безпосередньо пов'язано з життям народу, з

його культурою. Слід відзначити, що музичне виховання на основі національної культури сусідніх народів дає можливість краще розуміти й оцінювати їх музику, що є одним із найважливіших засобів виховання толерантного відношення учнів один до одного.

Автор вважає за доцільне впроваджувати у навчально-виховний процес початкової школи методику виховання толерантності, яка спрямована на ознайомлення з музикою та традиціями різних народів і включає наступні методи і прийоми: метод спонукання до співпереживання емоційно-сміислової інтонації, метод конструктивного діалогу, прийоми імпровізації інтонації, пластичної інтонації, театралізації, «персоналізації»; виховання таких якостей особистості молодшого школяра як єдність з іншими, турбота про іншу людину і справедливість у відносинах між людьми; формування еталонів розуміння й ухвалення однією людиною іншої в двох формах естетичної діяльності (сприйманні музики та виконанні музичних творів). При цьому слід враховувати вікові особливості молодших школярів. Зокрема: на уроках музики в першому і другому класі увага акцентується на вокально-хоровій діяльності, слуханні музики, знайомстві з культурою і традиціями інших народів світу. Учні беруть участь у ігровій програмі «Не маєш друга – шукай, а знайшов – тримай», у моделюванні і розв'язанні проблемних ситуацій, у проведенні серій ігор-тренін-

гів, відвідують концерти. В третьому-четвертому класі молодші школярі демонструють свої творчі здібності, займаються імпровізацією, знайомляться з народними іграми, танцями та піснями, більше уваги приділяється театралізованій діяльності. Діти залюбки беруть участь у колективній творчій справі «Культура світу», відвідують фестивалі народної творчості.

Таким чином, музичне мистецтво відкриває учням еталони терпимого відношення до іншої людини. У сприйманні музичного мистецтва і в процесі виконавської діяльності відбувається прийняття автора або героя твору, а також ідеї однолітка при позитивному її оцінюванні. Учень має нагоду виразити співчуття автору, герою твору або однолітку, на основі чого виникає бажання надати допомогу однолітку у виконавській діяльності. Перенесення таких відносин у сферу реальних взаємостосунків виховує у молодших школярів толерантність. До основних методів формування означеної якості засобами музики доцільно віднести: метод спонукання до співпереживання емоційно-сміислової інтонації, метод конструктивного діалогу, прийоми імпровізації інтонації, пластичної інтонації, театралізації, «персоналізації».

У перспективі передбачається розробка моделі розвитку толерантності молодших школярів засобами музики та педагогічні умови її ефективного впровадження.

Література

1. Бех І.Д. Гуманістична педагогіка: перипетії становлення / Іван Дмитрович Бех // Педагогіка толерантності, 2001. – № 2. – С.21-24
2. Декларація принципів толерантності. – К., 2000. – 14 с.
3. Койкова Е.І. Мистецтво як засіб виховання толерантності молодших школярів / Ельзара Імдатівна Койкова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. – 36. статей : Вип.14. Ч.2. – Ялта : РВВ КГУ, 2007. – С.233-238
4. Койкова Е.І. Особливості виховання толерантності у молодших школярів / Ельзара Імдатівна Койкова // Гуманізація навчально-виховного процесу: 36. наук. праць – Вип. 38 / За заг. ред. В.І. Сипченка. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. – С.225-229
5. Кремень В.Г. На шляху до педагогіки толерантності / Василь Григорович Кремень // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 1.

Василинка М.И.

Воспитание толерантности младших школьников средствами предмета «Музыка» в условиях поликультурного пространства

В статье раскрыто и научно обосновано понимание толерантности как одного из ключевых принципов поликультурного образовательного пространства. Определено, что музыкальное искусство является одним из средств воспитания толерантности младших школьников, поскольку оно способно с помощью эмоционального воздействия и рефлексии влиять на личностное отношение одного человека к другому.

Ключевые слова: поликультурность, толерантность, толерантность младших школьников, музыкальное искусство.

Vasilinka M.I.

Upbringing of tolerance of young pupils by means of music in the multicultural environment

The author of the article has considered the issues of tolerance as one of the main principle of the multicultural educational environment. Music art has been determined as the main means of upbringing of tolerance of younger pupils, as it is capable to influence through the emotional impact the individual relationship of one person with another.

Key words: multicultural, tolerance, young pupils' tolerance, the art of music.